

Literarna večjezičnost v Benečiji

Ana Toroš

Izvleček

S pričujočim prispevkom se dopolnjuje korpus raziskav o literarni večjezičnosti v Benečiji, s poudarkom na pesniškem opusu treh sodobnih pesnic, Marine Cernetig, Anite Bergnach in Antonelle Bukovaz. Pri tem uvodoma predstavim dejavnike razvoja beneškoslovenskega pesništva (migracije, šolska in jezikovna politika) in literarnozgodovinski okvir beneškoslovenske poezije. Pesništvo Marine Cernetig pripada v Benečiji najbolj prepoznavnemu modelu pesnjenja, ki je namensko napisano v beneškoslovenskem narečju in praviloma dosega bralca v izvorniku in prevodu (dvojezične ali večjezične objave pesmi). Antonella Bukovaz je prelomila s tem tradicionalnim modelom pesnjenja in piše pesmi v italijanskem jeziku, pri čemer prek slovenskih besed mestoma nakazuje nemoč dominantnega jezika za izraz intimnih občutij in problematizira odnos do slovenskega jezika v Benečiji. Anita Bergnach predstavlja model pesnjenja v slovenskem standardnem jeziku, ki ga utemeljuje na viziji Ivana Trinka o jezikovnem razvoju Benečije. Vsi trije modeli pesnjenja imajo skupno presečišče v refleksiji ogrožene jezikovne identitete v Benečiji, ki jo lahko razumemo kot prepoznavno komponento sodobne beneškoslovenske poezije.

Ključne besede: Ivan Trinka, Antonella Bukovaz, Marina Cernetig, Anita Bergnach, *Se-njam beneške piesmi*, Benečija, poezija

1 Uvod

Prispevek se osredotoča na pojav literarne večjezičnosti v sodobnem literarnem ustvarjanju v Benečiji (Beneški Sloveniji).¹ Benečija leži v Italiji, tik ob slovensko-italijanski meji, in je danes del italijanske dežele Furlanije - Julijske krajine, ki se deli na štiri dele (nekdanje pokrajine), tržaško, videmsko in goriško območje ter na Pordenone. Benečija se umešča v videmsko območje. V njej, tako kot tudi na goriškem in tržaškem območju Furlanije - Julijske krajine, je prisotna slovenska manjšina, ki je kulturno in literarno dejavna. Specifične družbenopolitične in geografske okoliščine v Benečiji so vplivale na njen literarni razvoj, tako da ima danes beneškoslovenska literatura prepoznavne poteze glede na literaturo slovenske manjšine na Goriškem in Tržaškem. Benečija je namreč zgodovinsko gledano spadala pod Beneško republiko, za razliko od Trsta, ki je spadal pod okrilje Avstro-Ogrske. Po razpadu Beneške republike (1797) je bila Benečija priključena h Kraljevini Italiji (1866) in bila tako že pred goriškim in tržaškim območjem, ki sta prišli pod okrilje Italije po prvi svetovni vojni, podvržena asimilacijskim težnjam.²

V Benečiji soobstajajo različni modeli pesništva, vezani na jezik in identiteto.³ Osrednji, za Benečijo trenutno najbolj reprezentativen, je model beneškoslovenskega narečnega pesništva, ki ga ob knjižnih objavah običajno spremlja prevod v slovenski standardni in/ali italijanski standardni jezik. Narečno pesništvo v Benečiji se je začelo vzpostavljati že v zadnjih desetletjih 20. stoletja in se razcvetelo v 21. stoletju. Ena najbolj odmevnih pesnic je v tem okviru Marina Cernetig. Drugi model pesnjenja je značilen za pesnico Antonello Bukovaz, ki pesmi piše v italijanskem jeziku. Tretji model bomo opazovali na primeru pesmi Anite Bergnach, ki obuja tendence 19. stoletja s Trinkom na čelu in skuša na novo vzpostaviti beneškoslovensko poezijo v slovenskem standardnem jeziku.⁴

1 Obsežnejša obravnava teme je predmet avtoričinega magistrskega dela (UP, FHŠ).

2 O zgodovini slovenske skupnosti v Italiji gl. npr. Kacin Wohinz, Pirjevec, 2000. O turbulentnih zgodovinskih dogodkih v Benečiji v 20. stoletju gl. npr. Toroš, Makuc, 2022.

3 Poseben primer je pesniška zbirka Marianne Deganutti *moj jezik v tvojih besedah / la mia lingua nelle tue parole* (2023), ki je nastajala v dveh jezikovnih različicah, v slovenskem standardnem jeziku in v italijanskem jeziku, mestoma z uporabo beneškoslovenskih izrazov. Pri branju pesmi v obeh jezikih privrejo na dan dodatni pomenski utrinki, vezani na sporočilno in čustveno moč jezika (beneškoslovenskega narečja), ki ga je pesnica usvojila kot otrok preko babice. Prav tako je z vidika uspešne recepcije v italijanskem literarnem sistemu dragocena poezija Andreine Trusgnach. Obravnava pesmi teh dveh in drugih beneškoslovenskih avtoric presega okvire pričujočega prispevka in je predmet obravnave v avtoričinem magistrskem delu (UP, FHŠ).

4 Občasno piše »molitve v obliki pesmi« v italijanskem standardnem jeziku. Pesmi v italijanščini še niso bile objavljene v knjižni obliki. Namenjene so ožjemu krogu vernikov. Pogovor

2 Dejavniki razvoja beneškoslovenskega pesništva

Razlogi za literarno večjezičnost v Benečiji so večplastni. Miha Obit denimo med ključnimi dejavniki, ki so po njegovem determinirali razvoj beneškoslovenskega (narečnega) pesništva, navaja upad prebivalstva v Benečiji (Obit, 2003).⁵ Kot poudarja Aleksej Kalc, Benečije dejansko ne moremo razumeti zunaj konteksta imigracij. Poleg migracijskega vala po prvi svetovni vojni je Benečijo močno prizadel dolgotrajni migracijski val po drugi svetovni vojni, ki je obenem spremenil samo naravo migracij od začasnih v trajne (Kalc, 2000). Posledice migracij so vidne v izpraznjenih vaseh in ravno soočenje z izumiranjem življenja v Benečiji je spodbudilo nastanek marsikatere pesmi, v kateri so pesniki in pesnice izpovedali bolečo izgubo in obeležili spomin na nekdanje življenje. Kot pojasnjuje Miha Obit v uvodu k zbirki *Besiede tele zamlje*:

Posebnost tega sveta je, [...] da je [...] v življenjski nevarnosti [...]. [T]u mislim na konkretno kmečko življenje, na verske tradicije, na vznemirjenost ob obrobni in majhni stvareh, ki so jih hranili v hišah; na toploto ognjišča. [...] Besedila in besede [...] nam pridejo na pomoč zato, da ohranimo vsaj spomin na vse to, kar sem omenil. (Obit, 2004b: 1)

Kot drugi dejavnik, ki je sooblikoval beneškoslovensko narečno pesništvo, Miha Obit navaja problematiko jezika, povezano z odsotnostjo šol s slovenskim učnim jezikom v Benečiji in skromnostjo beneškoslovenskega izrazja (Obit, 2003). V povezavi s tem literarna zgodovinarja Miran Košuta in David Bandelj ter literarna zgodovinarica Vilma Purič opozarjajo na dolgotrajne asimilacijske pritiske v Benečiji.⁶ Kot ugotavlja Dejan Valentinčič, se razmere po drugi svetovni vojni v nekdanji videmski pokrajini niso normalizirale: »Tudi po vzpostavitvi povojne demokratične Italije se pritisk na pripadnike slovenske manjšine ni zmanjšal. Delovale so številne protislovensko usmerjene

---

avtorice prispevka z Anito Bergnach 11. avgusta 2024. V pričujoči študiji teh pesmi ne bomo obravnavali.

- 5 Roberto Dapit navaja poleg migracij še potres leta 1976 kot dejavnik, ki je pospešil »proces gospodarskega in socialnega razkroja« (Dapit, 2003: 306).
- 6 Miran Košuta izpostavi, da je bila Benečija »žrtev tako načrtnega raznarodovanja in surovega jezikovnega zatiranja, da so tamkajšnji slovenski ljudje še danes oropani zbornega znanja lastne materinščine« (Košuta, 2020: 193). Na jezikovno problematiko Benečije in z njo povezano literarno produkcijo opozarja tudi David Bandelj, in sicer navaja, da »sta v Beneški Sloveniji delovala zelo močna narodna asimilacija in psihološko ustrahovanje slovensko govorečih ljudi«, tako da je bilo »vztrajanje na okopih lastne identitete in jezika močno pod vplivom faktorja strahu (Bandelj, 2016: 60). Vilma Purič meni, da je »[d]olgoletno zatiranje [...] odvzelo jeziku veliko sporočilne moči in izrekanje tukajšnjih ljudi obremenilo s konflikti, občutkom užaljenosti in nasprotovanja« (Purič, 2021: 81).

organizacije, ki so terorizirale prebivalstvo in izvajale protislovensko gonjo. Z izenačevanjem slovenstva s komunizmom so pod podobo protikomunizma izvajali zelo uspešno propagando, ki je vodila v asimilacijo. [...] Protislovenskim organizacijam je uspelo, z izenačevanjem slovenstva s komunizmom, pri prebivalstvu vcepiti odpor do ljudi na jugoslovanski strani meje in do tega dela populacije Benečije in Rezije, ki je želela ohranjati lokalni jezik, ter posebej do teh, ki so želeli gojiti kulturno povezavo z ostalim slovenskim prostorom.« (Valentinčič, 2016: 405)⁷

Danila Zuljan Kumar nadalje pojasnjuje, da je bil Slovencem v nekdanji videmski pokrajini »status jezikovne manjšine priznan šele z zakonom za zaščito zgodovinskih jezikovnih manjšin v Furlaniji - Julijski krajini leta 1999 (Zakon 482/1999)« (Zuljan Kumar, 2016: 7). Z njim je slovenščina pridobila »status regionalnega jezika«, kar ji »zagotavlja prisotnost v šolskem sistemu, javni administraciji, javnih medijih ter regionalnem parlamentu« (Zuljan Kumar, 2016: 7). Vse to je privedlo do »[s]premembe v dojemanju lastnega jezika v odnosu do v vseh sferah življenja prevladujočega italijanskega jezika«, kar lahko »umestimo v širši evropski kontekst regionalizacije, ki s spremenjenimi diskurzivnimi praksami pri govorcih s seboj prinaša tudi spremembe v identitetnih praksah« (Zuljan Kumar, 2016: 8). Roberto Dapit s tem v zvezi ugotavlja, da se v Benečiji v javnosti povečuje vloga lokalnega (narečnega) oz. krajevnega knjižnega jezika (Dapit, 2003: 301). Obenem ugotavlja, da se širi »raba krajevnega pisnega jezika«, in opozarja na njegov vse večji pomen v književnosti (Dapit, 2003: 302, 305).⁸

Miha Obit je v istem obdobju kot Dapit, na prelomu tisočletja, kot pomemben mejnik za gojenje slovenskega jezika razumel špetrsko dvojezično šolo, ki »pelje do ponovne pridobitve lastnega jezika« (Obit, 2003: 6) oz. do porasta rabe besed slovenskega standardnega jezika v sicer narečni poeziji.⁹ Kot dodaja Vilma Purič, »se mlajši avtorji, ki so obiskovali dvojezično šolo v Špetru in torej poznajo zborna slovenščino, odločajo za narečje, vendar v narečno literarno tvornost vnašajo besede knjižnega jezika. S temi pridobitvami

7 Valentinčič se pri citiranih ugotovitvah med drugim sklicuje na delo *Mračna leta Benečije: dejavnost tajnih organizacij v vzhodni Furlaniji* (Zuanella, 1998).

8 Roberto Dapit pojasnjuje še, da je knjižni jezik prisoten »do neke mere le v Nadiški dolini [...], ker so poleg zgodovinskih razlogov narečne značilnosti take, da omogočajo veliko lažje razumevanje ustne ali pisne oblike knjižnega jezika« (Dapit, 2003: 302).

9 Benečija je dobila prvo šolo s slovenskim učnim jezikom oz. dvojezično šolo leta 1984 v Špetru v bližini Čedadada v Nadiških dolinah (na Goriškem in Tržaškem je bila slovenščina učni jezik že v času Avstro-Ogrske). Sprva je bila šola zasebna, danes je državna.

zmorejo prerasti tesnobo jezika, ki je prisotna v pisanjih starejših piscev.« (Purič, 2021: 81)

Po vsej verjetnosti so Nadiške doline zaradi šole, občolskih dejavnosti in aktivnih kulturnih društev literarno najbolj dejavne. Kot pojasnjuje Roberto Dapit za Terske doline, je »položaj jezika precej kritičen, ker so težnje do pozitivnega razvoja zelo šibke. Lokalni jezik se pojavlja v svoji pisni obliki skoraj le še obrobno. Preredki so tudi avtorji, ki pišejo v terščini.« (Dapit, 2003: 305) V Terskih dolinah je bilo sicer literarno ustvarjanje živo predvsem po zaslugi kulturnega delavca in pesnika Viljema Černa (1937–2017). Ta je svoje pesmi zbral v zbirki s povednim naslovom *Ko pouno noči je sarce* (po prevodu v standardno slovenščino *Ko polno je noči srce*, 2013).¹⁰

Na razmah beneškoslovenske narečne poezije so sicer vplivale še druge dinamike v slovenskem in italijanskem literarnem sistemu, za katere je beneškoslovenska literarna produkcija dovzetna zaradi njene stične lege.¹¹ Vilma Purič denimo meni, da je »[i]zbiro dialekta [...] podprla vloga, ki jo narečna poezija ima v italijanski literaturi« (Purič, 2021: 79). Pri tem izpostavlja pomen furlanskega pesnika Piera Paola Pasolinija, ki ga v tem kontekstu obravnava tudi Marija Pirjevec (Pirjevec, 2011: 124–125; Purič, 2021: 79). Kot pravi Roberto Dapit: »Ne smemo prezreti dejstva, da je pesniška produkcija Piera Paola Pasolinija že pred šestdesetimi leti dokazala, da je tudi obrobna jezikovna različica iz Casarse v Furlaniji sposobna v celoti posredovati lirični potencial človeka, ki lahko v izraznih oblikah doseže univerzalne razsežnosti.« (Dapit, 2005: 378) V okviru slovenskega literarnega sistema Irena Novak Popov ugotavlja, da sodobna narečna poezija, »prostorsko razporejena po obrobju slovenskega etničnega ozemlja [...], v zadnjih desetletjih doživlja razcvet, pridobiva na kvaliteti in v spremenjenem nacionalno kulturnem kontekstu nov pomen«

10 Viljem Černo je svoje pesmi obogatil s posebno literarno tehniko, ki je pesniški svet gradila z beneškoslovenskimi besedami, vezanimi na kulturno dediščino Terskih dolin. Viljemu Černu je bilo namreč ključnega pomena, da ohrani beneškoslovensko besedišče v Terskih dolinah. Če ni več poznal ustreznega izraza za dani predmet (denimo kmečko orodje) v slovenskem narečju Terskih dolin, je za izraz spraševal najstarejše prebivalce Terskih dolin, ki so prebivali v Bardu, kjer je Viljem Černo živel in ustvarjal, ali v sosednjih vaseh v Terskih dolinah. Njegove pesmi tako bogati svojevrsten kolaž narečnih variant in jih v pesniškem diskurzu ohranja žive. (Pogovor z avtorico prispevka leta 2014.) O poeziji Viljema Černa gl. tudi Novak Popov, 2016; Stanonik, 2007: 145–167.

11 Jadranka Cergol s čezmejne perspektive navaja, da nastaja izvirna narečna književnost tudi med avtorji in avtoricami italijanske manjšine v Sloveniji in na Hrvaškem (Cergol, 2016: 52). Med razlogi za izbiro narečja je med drugim prepričanje pripadnikov in pripadnic manjšin, »da ne bodo zmogli nikoli do potankosti obvladati maternega jezika, ki se ga morajo s težavo naučiti v okolju, ki tega jezika ne uporablja« (Cergol, 2016: 50).

(Novak Popov, 2014: 76, 78). Narečje obenem dobiva v poeziji »funkcijo oglašanja neslišnih, nemih, neznanih, zapostavljenih, prikrajšanih, neuspešnih, obrobnih« (Novak Popov, 2014: 81). Irena Novak Popov razume izbiro narečja za pesniško izražanje v Benečiji kot zavestno umetniško izbiro, »s katero se povezuje volja po ohranjanju izginjajočega ali že izginulega sveta, preteklih načinov kolektivnega bivanja, težnja po neposrednem izražanju zelo intimnih osebnih izkušenj in občutij, ki so vraščena v določeno pokrajino s posebno zgodovino« (Novak Popov, 2009: 192). Podoben literarni pomen in vlogo pripisujejo narečju v Benečiji tudi literarna zgodovinarja David Bandelj in Roberto Dapit ter literarna zgodovinarica Vilma Purič.¹²

3 Literarnozgodovinski pregled

Specifike beneškoslovenske poezije v 21. stoletju koreninijo tudi v njenem literarnozgodovinskem razvoju, začenši z njeno formacijo v 19. stoletju z Ivanom Trinkom (1863–1954) na čelu. Trinko je bil šolan v italijanskem jeziku, vendar se je zavestno odločil, da bo svoje pesmi pisal v slovenskem standardnem jeziku (Pavšič, 1897: 134).¹³ Njegovo delovanje je povezano s pomladjo narodov, s čimer »je val kulturnega vzpona postopoma zajel tudi Benečijo«, kar je pripomoglo k dvigu narodne zavesti v Benečiji (Valentinčič, 2016: 403–404). Kot ugotavlja Vilma Purič, je očiten namen pesnika, »da bi povezal beneški svet z osrednjeslovensko duhovno razsežnostjo, da bi presešel govor ljudstva in izrazil prostorsko specifično v zbornem jeziku« (Purič, 2021: 79). Trinko je pesmi izdal pod naslovom *Poezije* leta 1897 v Gorici pri Andreju Gabrščku (Pavšič, 1985: 118). V njegovi pesniški zbirki lahko z vidika literarne imago-logije odkrijemo, tako kot pri Podreki (pesem s povednim naslovom *Slovenija*

12 David Bandelj meni, da je »izbira za narečje pomemben mejnik v osamosvajanju in iskanju celovitega literarnega in družbenega izraza Benečije. Izbire namreč ni diktirala samo želja po izraznem kodu, ki bi primerno zastopal navade beneških ljudi, temveč predvsem svoboda, da je jezik nositelj identitete.« (Bandelj, 2016: 39) Vilma Purič ugotavlja, da »[o]pazovanje jezikovnega mišljenja v narečnih besedilih beneških avtorjev kaže, da izbira dialekta zagotavlja povezavo s preteklostjo, narečje odseva nekdanjo predmetnost prostora, posreduje glasovno celovitost pojavov in je zato nosilec prvinske bitnosti« (Purič, 2021: 80). Roberto Dapit poudarja, da je »[u]poraba lokalnega jezika v sodobni književnosti [...] prav gotovo pomembna zaradi vpletenosti dejavnikov intimne, ideološke ali druge narave. Izhodišče je v razmerju med posameznikom in skupnostjo, ki je povezano z vprašanjem pripadnosti. [...] Simbolična vrednost je torej pri narečni književnosti zelo visoka.« (Dapit, 2003: 307–308)

13 Trinkovo zavzemanje za ohranjanje in razcvet slovenske kulture v Benečiji korenini pri Petru Podrechi (Podreki), njegovem nekoliko starejšem beneškoslovenskem sodobniku, duhovniku, buditelju Beneških Slovencev in začetniku »beneške umetne poezije« (Bergnach, 1996/1997: 18–19).

in njena hčerka na Beneškem; Dapit, 2003: 302), podobo ogrožene Benečije, ki jo je podedovalo beneškoslovensko pesništvo 20. stoletja, vse do danes.¹⁴ V ta namen gre opozoriti na Trinkov cikel pesmi *Razpršeno listje*, ki je v ospredju obravnave tudi pri Tomažu Pavšiču (1985: 120–125). Poglejmo najprej naslednje verzice:

Nem stojim, oči mi
Solznorosno zrêjo,
Ko ti zlati žarki
Na *zapadu* mrêjo (poudaril I. T.).

Saj takó umira
Moj nesrečni národ,
In takó pojavlja
Tuj za njim se zárod

(Trinko, 1897: 27–28).

Kot vidimo, Trinko v citiranih verzih uporabi dvojico »zahod« in »vzhod«, pri čemer je z vzhodom najverjetneje mišljen slovensko govoreči prostor v Avstro-Ogrski, z zahodom pa slovensko govoreča skupnost v Benečiji, ki je bila v tistem času pod Kraljevino Italijo. Opazujmo dvojico vzhod – zahod še v naslednjih verzih:

Duša mi trepeče
Srce poskakuje,
ko na *vzhod* (poudaril I. T.) oziram
Se iz zemlje tuje.

Tam, oh tam so bratje,
Tam so sestre mile
Tam so me iz spanja
Dolzega vzbudile

(Trinko, 1897: 27).

14 Literarna imagologija raziskuje podobe domače (Jaz) in tuje (Drugi) kulture v književnosti. Posebej kompleksni so za imagološko analizo obmejni prostori. Več o tem gl. npr. Beller, 1996. – Personificirana podoba ogrožene pokrajine ali mesta, kot jo srečamo pri Podreki (Benečija – hčerka Slovenije, ujetnica), je del pesniškega diskurza tudi v italijanski tržaški poeziji v desetletjih pred prvo svetovno vojno (tipična pesniška podoba trpeče Trieste, ujetnice Avstro-Ogrske). Več o tem gl. v Toroš, 2011.

Tudi v tem primeru Trinko za identifikacijo s prostorom bivanja (Italija) uporabi besedo »tujec«, prostor bivanja je »tujina«, s čimer vnovič nakazuje pripadnost slovenstvu: »Ko po tujem mestu / Tujec sam bom taval, / K vam moj duh v *uzhodu* (poudaril I. T.) / Hrepeneč bo plaval.« (Trinko, 1897: 29)

Za Trinkom se naslednji pomembni mejnik v razvoju beneškoslovenskega pesništva zgodi s preходом v narečje, ki ga že več kot petdeset let spodbuja festival popevk v različnih narečjih Benečije, t. i. *Senjam beneške piesmi*. Besedila popevk so zbrana v festivalskih zbornikih (Kulturno društvo Rečan, 1984; Trusgnach in drugi, 2000; Trusgnach in drugi, 2013). Festivalске teme se vežejo neposredno na samo življenje v Benečiji, predvsem na problematiko izseljevanja in asimilacije, s tem pa tudi umiranja življenja in kulture tega prostora. Izjemno pri tem festivalu je, da mu je uspelo od prvih začetkov pa vse do danes pritegniti k literarnemu ustvarjanju različne generacije, tudi mlade. Pri prvem zborniku je sodelovalo okoli 30 avtorjev in avtoric, pri drugem in tretjem pa se je število sodelujočih podvojilo. Med najbolj plodovite ustvarjalce so se zapisali Luciano Chiabudini, Viljem Černo, Aldo Klodič in njegov sin David Klodič, Luciano Feletig, Miha Obit in Francesco Bergnach – Kekko.¹⁵

Nadaljnji premik se je zgodil z objavo zbirke *Besiede tele zemlje* (2004), ki jo je uredil Miha Obit in ki prinaša, kot pove podnaslov, »proze in poezije v beneškem narečju« izpod peresa Luise Battistig, Marine Cernetig, Alda Klodiča, Viljema Černa, Brune Dorboldò, Loredane Drecogna in Andreine Trusgnach. Že leto pred tem je Miha Obit (2003) opozoril na problematiko razvoja beneškoslovenskega (narečnega) pesništva, predvsem na odsotnost knjižnih objav beneškoslovenskih narečnih pesnikov in pesnic (z izjemo zbornika *Senjam beneške piesmi*, 1984) oz. na važnost objav teh pesmi: »Prav zato mislim, da so vsaka beseda, vsaki verz, ki ostane na papirju – kot tisti, ki sem jih prepisal in pomenijo primer novejšega narečnega ustvarjanja v Benečiji – važni.« (Obit, 2003: 6) O pomenu zbirke *Besiede tele zemlje* pišeta tako Roberto Dapit (2005) kot Irena Novak Popov. Slednja kot nadaljnji pomemben mejnik navaja izid pesniške zbirke Marine Cernetig (2007), v naslednjih letih pa ji sledijo pesniške zbirke drugih narečnih avtorjev in avtoric Benečije (Novak Popov, 2014: 298–299), večinoma pod okriljem Kulturnega društva Ivan Trinko, npr. pesniške zbirke Gabrielle Tomase-tig (2008), Alda Klodiča (2009), Andreine Trusgnach (2011), Viljema Černa (2013), Claudie Salamant (2015) in Margherite Trusgnach (2020).¹⁶

15 Več o festivalu *Senjam beneške piesmi* gl. v Novak Popov, 2015; Toroš, 2022.

16 Prikaz beneškoslovenskih pesnikov in pesnic iz Nadiških dolin od 19. stoletja do 20. stoletja, pišočih v narečju, prinaša diplomsko delo Anite Bergnach, nastalo pod mentorstvom Lojzke Bratuž (Bergnach, 1996/1997). David Bandelj deli beneškoslovenske avtorje in avtorice na tri

4 Trije pesniški modeli Benečije

4.1 *Pesništvo Marine Cernetig*

Kot prvo bom obravnavala ravno narečno pesništvo Marine Cernetig (roj. 1960). Leta 2022 je prejela srebrno plaketo Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti za skrb pri ohranjanju kulturne dediščine in promocijo slovenskega jezika in kulturnega delovanja slovenske manjšine v Italiji. Kot je pesnica povedala v intervjuju za Primorski dnevnik, osrednji časopis Slovencev v Italiji, »[p]omembno je pokazati, da smo« (Cernetig, 2020). Tudi njena poezija sledi temu načelu, saj skuša predvsem potrjevati in utrjevati zavest o prisotnosti Beneških Slovencev v Benečiji. V tej luči lažje razumemo naslova njenih pesniških zbirk *Pa nič nie še umarło* (2007)¹⁷ in *Pozdrav iz Nediških dolin* (2020).

Njene pesmi v zbirki *Pozdrav iz Nediških dolin* so napisane v narečju, spremlja jih prevod v italijanščino. Prva pesniška zbirka *Pa nič nie še umarło* na drugi strani s prevodom v standardno slovenščino nagovarja slovensko govorečo publiko. Njena poezija se torej oblikuje v beneškoslovenskem narečju, jeziku skupnosti, o kateri njena poezija govori, pri tem pa naslovnika dosega v sopolstavitvi izvirnika in prevoda, bodisi italijanskega bodisi slovenskega. Objave pesmi s spremljajočimi prevodi so sicer značilne za večino avtorjev in avtoric iz Benečije, ki pišejo v narečju.

Obe zbirki Marine Cernetig gradita pesemski svet na podlagi predmetnosti, podob iz Benečije, predvsem Nediških dolin (reka Nadiža, gora Matajur itd.). Za narečno poezijo sicer v splošnem velja, da »[o]brobna in obmejna pokrajina pridobiva poleg močnih in emocionalnih tudi simbolne pomene etnične pripadnosti« (Novak Popov, 2014: 86). Pogosta je nadalje »antropomorfizacija

---

generacije. Prva, starejša generacija, rojena na začetku 20. stoletja in v medvojnem obdobju, je pisala bodisi v narečju bodisi v knjižni slovenščini in je sledila vrednotam narodnih buditeljev (Podreka, Trinko idr.). Druga generacija, rojena v povojnih letih, začne razumevati narečje kot sredstvo novih izraznih možnosti, ki tematsko seže onkraj folklornih elementov in nudi možnosti tudi za osebnoizpovedno poezijo (izpostavljen je Giorgio Qualizza). V tretjo pesniško generacijo, ki je večinoma med seboj povezana, umešča med drugim Marino Cernetig (1960). Bolj kot letnica rojstva je za klasifikacijo v tem primeru pomembna letnica izida pesniških zbirk in sama vsebina (Bandelj, 2013). – Roberto Dapit za avtorje in avtorice, rojene v prvi polovici 20. stoletja, podrobno navaja, v katerem jeziku so se izražali (nadiščina, slovenski knjižni jezik itd.) (Dapit, 2003: 303).

17 Kot pravi pesnica v intervjuju z Emmo Golles, naslov zbirke namiguje na dejstvo, da je povojna oblast pustila Benečijo gospodarsko propadati, da bi oslabilo slovensko manjšino. Naslov je optimističen, saj izpričuje njeno trdoživost (Golles, 2016: 119). Gl. tudi intervju s pesnico o njeni pesniški produkciji v: Golles, 2016: 118–120.

elementov narave in (predmetov) kulture, ki ima močan emocionalni naboj« (Novak Popov, 2014: 91). Marina Cernetig kot »[v]ečina slovenskih avtorjev iz Videmskega teži k taki prostorski reprezentaciji, v kateri prevladujeta rekonstrukcija in obnavljanje skupinske preteklosti ter težnja k vzdrževanju skupinskih predstav in pomenov« (Purič, 2021: 83). Preko stvarnih podob iz Benečije bralec ali bralka počasi vstopa v globlje plasti pesničinega pesemskega sveta, do zakodirane govorice, do bolečine v doživljanju Benečije. Kot uvodoma že pojasnjeno, se izražena bolečina v poeziji po eni strani navezuje na dolgotrajne protislovenske, asimilacijske težnje v Benečiji in posledično nespoštovanje, ogroženost beneškoslovenske kulture, jezika in identitete. Drugi izvir bolečine je vezan na dolgotrajno množično izseljevanje iz Benečije zaradi neugodnih političnih in ekonomskih razmer, posledica katerega so danes izpraznjene beneške vas, ki simbolizirajo umiranje slovenstva v Benečiji. Toda pesnica, podobno kot z naslovom zbirke *Pa nič nie še umarło*, ohranja vero v trdoživost svoje skupnosti: »Ku popeštana trava, / martva an nikdar martva.« (Cernetig, 2020: 46) Na ta način pesnica nadgrajuje Trinkovo mračno podobo Benečije in ji daje upanje v preživetje. Tovrstna tehnika oblikovanja pesemskega sveta, ki zgolj nakazuje kontekst, iz katerega izhaja, sicer ni značilna le za Marino Cernetig, temveč tudi za druge pesmi iz Benečije in je najverjetneje nastala na podlagi dolgotrajno neugodne politične klime v tej pokrajini (Toroš, 2022).

Posebno mesto ima v poeziji Marine Cernetig tematika meje, ki je značilna tudi za ostale ustvarjalce obmejnega območja.¹⁸ Primer je njena pesem z naslovom *Konfin*. Narečna beseda za mejo, »konfin«, ima za pesnico v dani, narečni obliki najverjetneje močnejši čustveni naboj kot njena nevtralna ustreznica (meja). Domnevo lahko podkrepimo s teorijo o utelešenem jeziku, kar pomeni, da smo besedo in zgodbo, vezano nanjo, globoko ponotranjili, da se nanjo odzivamo na čustveni in telesni ravni (Pertot, 2020: 94). »Konfin« tako najbrž pesnici pomeni točno določeno mejo, mejo med Slovenijo in Italijo, togo, nevarno, neizprosno, bolečo mejo, mejo, ki ločuje, ki a priori sodi in vrednoti ljudi na obeh straneh:

Nuož v obliki pu lune, / ki drobi, / al pa pu lune, / ki sveti / na te barké na nin kraj / an te žleht na te družin, / al te žleht na nin kraj / an te barké na te družin, / zaki je saldu / na uoč, ki gleda, / no sarce, ki čuje, / an na pamet, ki prede / nit te zgodbe. (Cernetig, 2020: 34)

18 Po drugi svetovni vojni se med Italijo in Jugoslavijo (Slovenijo) vzpostavi železna zavesa. Meja je zato še posebej močno zarezala v življenje na tem obmejnem območju, tudi z nasilno pretrganimi družinskimi, prijateljskimi, poslovnimi vezmi. Prepričljiv prikaz tega časa nudi dokumentarec *Moja meja* (Velušček, 2003).

4.2 *Pesništvo Antonelle Bukovaz*

Antonella Bukovaz (roj. 1963) pripada isti pesniški generaciji kot Marina Cernetig. Prav tako kot Marina Cernetig je odraščala v Nadiških dolinah. Njena poezija je posebna, ker je prelomila s tradicijo narečnega pisanja in prestopila v italijanski jezik ter »odmiranje slovenskega življa in izgubo slovenske besede upesnila v jeziku drugega« (Purič, 2021: 82). Drugačen jezikovni kod torej za pesnico ne pomeni ločitve od beneškoslovenske skupnosti, saj njena poezija izpoveduje podobne problematike, vezane na beneškoslovensko skupnost, kot poezija v beneškoslovenskem narečju (Toroš, 2021). Poleg tega je tudi sama povezana s kulturnim delovanjem v Beneški Sloveniji. Njena vloga v slovenski manjšini se tako sklada z ugotovitvami Vilme Purič, da »so slovenski avtorji v Italiji, ki ustvarjajo v tujem jeziku, v vsakdanjem življenju večinoma povezani z manjšinjskim tkivom« (Purič, 2021: 293). Antonella Bukovaz je leta 2010 denimo sodelovala na literarnem večeru Kulturnega društva Rečan iz Benečije *V nebu luna plava: literarni večer. Srečanje med pesniki, pisatelji in drugimi ustvarjalci*. Njene pesmi so bile objavljene v različnih letnikih *Trinkovega koledarja za Beneške Slovence* (2007, 2019). O njenem delu piše slovenski tisk iz Furlanije - Julijske krajine. Zastopala je poezijo Beneške Slovenije v sklopu Slofesta (Festivala Slovencev v Italiji) v Trstu (Košuta, 2017). Po drugi strani pa ji drugačen (italijanski) jezikovni kod omogoča vstop v italijanski literarni sistem. Ne gre prezreti, da je večina njenih del izšla pri italijanskih založbah. Njena literarna produkcija je bogata in je časovno razpeta na več kot deset let: *Tataggi* (2006), *Al limite* (2011) in *3 x 3 parole per il teatro* (2016) ter *Casadolcecasa* (2021).¹⁹ Poleg mednarodne pesniške nagrade kristal Vilenice (2017) je prejela italijansko nagrado Antonio Delfini. Njena poezija je vključena v zbirko *Nuovi Poeti Italiani 6* (Einaudi, 2011) ter v zbirko *Poete a Nordest* (2011), v kateri je njena pesniška misel interpretativno dojeta izven beneškoslovenskega literarno-zgodovinskega okvira. Prikazana je kot ena izmed pesnic na severovzhodu Italije, katere posebnosti izvirajo iz njenih mešanih korenin: »spezzato tra diverse radici identitarie (quella italiana e quella slovena)« (Tolusso, 2011: 179).

Za primerjavo s pesnico Marino Cernetig nam bo služila pesnitev Antonelle Bukovaz *Mèd* iz zbirke *Casadolcecasa* v slovenskem prevodu, ki je tematsko podobna pesmi *Konfn*. Pesnitev je napisana s tehniko fragmentarnega nizanja misli, brez ločil:

19 V primerjavi z objavami narečnih pesmi iz Benečije (model izvirnik – prevod) je specifična zbirka *Casadolcecasa*, ki poleg izvirnika v italijanščini prinaša še prevod v standardno slovenščino.

so kraji v katerih zgodovina zastane oslabi [...] mejni prostori nikoli ne zastanejo [...] ljudje ki so zrasli z mejo v sebi se ne orientirajo glede na neko točko [...] ampak so razvrščeni ob zemeljskem prelomu ki ga samo oni različno vidijo [...] obmejni ljudje imajo zgodovino vedno v sebi [...] Državna Meja / ob koncu sence / ki ni zarisana na zemljevidih / ustanovi Mejno državo [...] na nobenem drugem kraju ni tako jasno da resničnosti ni temveč je samo njena interpretacija (Bukovaz, 2021: 44–48)

S podobno fragmentarno tehniko pesnica začenja prvi del zbirke *Casadolceca-sa*. Zdi se, da je tudi ta uvodni del zbirke v sozvočju s pesnitvijo *Mèd* oziroma z občutjem obmejnosti, saj pesnica prikazuje neko nelagodnost v odnosu do doma, notranji nemir, med vrsticami razberemo kompleksno zgodbo Benečije, občutek identitetne izkoreninjenosti, brezperspektivnosti, nenehen občutek ogroženosti:²⁰

Moj dom / je dom / kjer se nihče / ne počuti doma [...] In vendar je dom potreben / pa čeprav le zato, da nekoč lahko odideš. [...] ampak če ostaneš // bo za vedno čeprav je stalna / misel za jutrišnji odhod / a četudi odideš bo isto [...] Tu – je vse pozabljeno / a samo na pol / skratka – skoraj smo varni [...] ne združuje nas ljubezen temveč strah ... (Bukovaz, 2021: 6–41).

Pesničine podobe so splošne, niso vezane na konkretni prostor (razen z naslovom *Domljubidom*) kot pri Marini Cernetig, ki že s samimi naslovi opozarja, da govori o Benečiji. Vzdušje v pesmih Antonelle Bukovaz se kljub temu približuje vzdušju v pesmih Marine Cernetig, tej latentni, vseprisotni tesnobi, ki se oglašča iz ozadja in ki je najbrž vezana na uvodoma predstavljeni zgodovinski kontekst Benečije.²¹

Z jezikovnega vidika je posebna zgodnejša zbirka Antonelle Bukovaz *Al Limite* (2011), ki z uporabo slovenskih besed pokaže na omejitve jezika moči (italijanščine) za izrekanje intimnih spominov: »uova *luštrik moko an mlieko* (poudarila A. B.) / per risentire l'unica voce che mi appartiene« (Bukovaz, 2011: 31). Pomenljiva sta tudi verza: »Parlo dal colmo *in me razume samo* (poudarila A. B.) / chi diserta la linea immaginaria« (Bukovaz, 2011: 24), ki zelo verjetno izražata zadržke v Benečiji pred jezikom manjšine (slovenščina). Vilma Purič v povezavi s tem meni, da »[i]zrekanje v italijanščini račun na moč poimenovanja in zaupa v prehajanje med jeziki. Vendar v vsaki

20 Temeljno občutenje v analiziranih pesmih Antonelle Bukovaz lahko primerjamo s tistim, ki prežema večkrat nagrajeni film *Zgodbe iz kostanjevih gozdov* (Božič, Gumzi, 2020), ki govori o brezperspektivnosti življenja v Benečiji.

21 Na dano pesemsko vzdušje lahko pogledamo skozi perspektivo skupinske kulturne travme v Benečiji. Več o tem gl. v: Toroš, 2022.

izpovedi ostaja nekaj nenapisanega, nedosegljivi del subjekta, kajti substitut ne more ubesediti tistega dela intime, ki ostaja zvest zapostavljenemu govoru.« (Purič, 2021: 308)

4.3 *Pesništvo Anite Bergnach*

Anita Bergnach (roj. 1970) je bila sicer rojena v Čedadu, vendar je večino otroštva preživela pri maminih starših v okolici Ilirske Bistrice, tako da se je šele kasneje v življenju priučila beneškoslovenskega narečja in italijanščine (Rustja, 2024: 9). Pesniška zbirka *Iskre Tvoje ljubezni* je njen pesniški prvenec, pred tem je pesmi objavljala v beneškoslovenskem *Domu*. Anita Bergnach se pri svojem pesniškem ustvarjanju opira na vizijo Ivana Trinka o jezikovnem razvoju Benečije. Glede na njena prizadevanja za ohranjanje slovenskega jezika v Benečiji bi jo lahko imenovali za naslednico čedermacev, duhovnikov, ki so se začeli boriti za slovenski jezik v Benečiji v času fašizma.²² Za svoje prizadevanje za slovenski verouk v Benečiji je leta 2022 prejela Černetovo nagrado.

Urednica Erika Jazbar v spremni besedi k zbirki *Iskre Tvoje ljubezni* zapiše, da je zbirka »dragocena, pravzaprav edinstvena z več vidikov. Najprej zaradi Benečije: vsaka knjiga, ki izide v preizkušeni deželi pod Matajurjem in jo podpiše domače pero, nosi v sebi pomen, ki ga drugod v našem zamejstvu nima, vsaj ne v taki obliki. Če je napisana v slovenskem knjižnem jeziku, sporoča, da tudi Benečija ostaja povezana s širšim slovenskim kulturnim prostorom. Če je to povrhu še umetniška beseda, pomeni, da je slovenstvo na tem koncu še živa zadeva, saj prvi pokazatelj, da je neka narodna skupnost v zatonu, je jezik, ki ga uporablja za ustvarjanje literature.« (Jazbar, 2024: 9)

Citirana misel Erike Jazbar je izpostavljena tudi v prispevku v beneškoslovenkem katoliškem *Domu*, ki je izšel ob izidu same zbirke (N. N., 2024a: 7). Med tiskom v Furlaniji - Julijski krajini je pesniški zbirki Anite Bergnach največ pozornosti namenil ravno omenjeni *Dom*, saj gre za pesniško zbirko z izrazito religiozno tematiko. O zbirki poroča med slovenskimi mediji v Italiji še tržaška *Mladika*, ki sicer izpostavi, da je izšla pesniška zbirka »v knjižni slovenščini« (N. N., 2024b: 21), vendar brez nadaljnjega komentarja. V Sloveniji je pesniški zbirki in sami pesnici namenilo precejšnjo pozornost *Ognjišče*. V daljšem intervjuju s pesnico je v *Ognjišču* izpostavljena miselnost Ivana Trinka o potrebi po uporabi standardne slovenščine v Benečiji (Rustja, 2024: 9). Ravno na to misel se navezuje tudi Anita Bernach, ki je o svoji

22 O prizadevanjih duhovnikov v Benečiji za ohranjanje slovenščine gl. v: Cencič, 2008.

odločitvi za pisanje v standardni slovenščini povedala: »[Ž]e leta razmišljam o želji Ivana Trinka - Zamejskega, da naj bi tudi Beneški Slovenci ustvarili slovstvo v slovenskem knjižnem jeziku, ki naj ne bi zaostajalo za slovstvom v Sloveniji.« (Bergnach, 2024b: 8) Jezikovni problematiki se pesnica neposredno posveti v pesmih *Moja beseda*, *Naša molitev*, *Tvoja veličina* (Bergnach, 2024a: 27–28, 117, 127). V pesmi *Moja beseda* aludira na dolgotrajno zatiranje slovenskega jezika v Benečiji: »Skozi ledene zime / in sovražne viharje se je prebila / in strupen mraz je ni umoril / in zle sile ji ne morejo do živega, / ker izhaja iz Boga / in Bog je močnejši od zla.« (Bergnach, 2024a: 27) Iz navedene kitice je razvidno, da pesnica na simbolni ravni nadaljuje diskurz čedermacev, ki so v literarni obliki najbolj reprezentativno prikazani v liku kaplana Martina Čedermaca iz istoimenskega romana Franceta Bevka (1938), v katerem se zatiranje slovenstva kot zlo dejanje veže na upanje in na vero v zmago dobrega nad zlim. Podobno je orientirana pesem *Naša molitev*, v kateri lahko opazujemo tenzijo med imagološko dvojico »Jaz« (slovenski narod) in »Drugi« (nasprotniki slovenstva): »Odmev molitve naših dedov, / predanih Bogu / in zvestim svoji besedi. [...] in Bog usliši po svoji besedi molitev / ponižanega, teptanega in trpečega naroda.« (Bergnach, 2024a: 117) Pri tem ne gre spregledati, da se v njeni poeziji ne pojavlja kolektivni subjekt v podobi Beneških Slovencev, ki uporabljajo beneškoslovensko narečje, kar je značilno za beneškoslovenske narečne pesmi, temveč v podobi slovenskega naroda, katerega del so Beneški Slovenci.²³ Podobno v pesmi *Tvoja veličina* zapiše: »A največji si, / ko stopiš pred Boga, / ponižno, vdano / in zapoješ pesem iz srca, / našo, / da odmeva / s sveta, v višave, do neba« (Bergnach, 2024a: 127), pri čemer se »naša pesem« sklicuje na slovensko pesem in na podobo slovenskega naroda.

4.4 Dominantni model pesništva v Benečiji

Med navedenimi tremi modeli beneškoslovenskega pesništva po številčnosti pesniških ustvarjalcev izstopa beneškoslovenski narečni model, ki ga lahko razumemo kot dominantni pesniški model Benečije, beneškoslovensko narečje pa kot dominantni pesniški jezik. Razloge za takšen literarnozgodovinski razvoj moramo iskati v beneškoslovenskem zgodovinskem in političnem kontekstu, ki smo ga uvodoma začrtali. V tem okviru gre navesti ugotovitev Roberta Dapita, da imajo videmski Slovenci zaradi specifičnih razmer »dvojni občutek drugačnosti. Ne počutijo se drugačni le

23 Pogovor avtorice članka s pesnico 20. julija 2024.

od Furlanov ali Italijanov, temveč tudi od sonarodnjakov onstran meje« (Dapit, 2003: 308), in tudi to identitetno težnjo odraža pesniško ustvarjanje v beneškoslovenskem narečju. Kot nadalje opozarjata Andrej Leben in Alenka Koron v prispevku *Na poti k literarni večjezičnosti*, je treba razprave o večjezičnosti, tudi v literarni vedi, »vedno misliti v sklopu političnih, ideoloških in družbenih danosti in razmerij moči« (Leben, Koron, 2020: 15), pri čemer je treba upoštevati stopnjo »navезanosti dominantnega (literarnega) jezika na esencialistične kategorije in konstrukte, kot so etnija, nacija in identiteta« (Leben, Koron, 2020: 16). Če o večjezičnosti v Benečiji razmišljamo znotraj kategorij literarnih sistemov, je težnja k enojezičnosti (beneškoslovenskemu narečju) razumljivejša.²⁴ Literarni sistem namreč nastane z razmejitvijo »od kompleksnega okolja in se prek vzdrževanja razmejitve z njim notranje strukturira« [...] »tako da po notranji logiki daje prednost literarni enojezičnosti na račun predsistemske večjezičnosti« (Juvan, 2020: 38). Poleg tega lahko sklepamo, da ima model narečnega pesništva v Benečiji, v preseku slovenskega in italijanskega literarnega sistema, največji konsenz, o čemer pričajo ne le številne študije slovenskih literarnih zgodovinarjev in zgodovinarok o beneškoslovenskem pesništvu, temveč tudi uspešna recepcija nekaterih beneškoslovenskih narečnih pesnic v italijanskem prostoru (npr. Andreina Trusgnach).

5 Tipologije literarne večjezičnosti

Literarno ustvarjanje obravnavanih treh pesnic lahko kot zadnje pogledamo skozi prizmo tipologij večjezičnih avtorjev in avtoric. Tipologijo literarne večjezičnosti, prilagojeno za slovensko literaturo v Italiji, je postavil Miran Košuta v prispevku *O literarnem dvojezičju slovenskih leposlovcev v Italiji*. Navaja štiri kategorije: »avtorice in avtorje, ki ustvarjajo izključno v italijanščini; take, ki ustvarjajo v italijanščini, a se občasno sami prevajajo v slovenščino; avtorice in avtorje, ki ustvarjajo v slovenščini, a se občasno sami prevajajo v italijanščino; in take, ki ustvarjajo tako v italijanščini kot v slovenščini« (Košuta, 2020: 192).²⁵

24 David Bandelj o literaturi Slovencev in Slovenk v Italiji razmišlja z vidika literarnega podsistema (kot dela slovenskega (nacionalnega) literarnega sistema) ter izoblikujočega se literarnega sistema, ki skuša preseči odvisnost od obeh sosednjih sistemov, slovenskega in italijanskega, ter postati avtonomen (nacionalen) literarni sistem (Bandelj, 2010: 433–434).

25 Jadranka Cergol raziskuje čustvene vidike pri izbiri jezikovnega koda slovenskih književnikov in književnic v Italiji, pri čemer v analizo zajame skupino ustvarjalcev in ustvarjalk, ki so usvojili oba jezika (slovenskega in italijanskega) že v ranem otroštvu, ki imajo torej enakovredne

Za avtorje in avtorice iz prve skupine Miran Košuta ugotavlja, da so najbolj značilni za Benečijo in da »ne premorejo literarne, ampak v najboljšem primeru le funkcionalno dvojezičnost« ter da jim »ni bilo dano usvojiti zborne materinščine« (Košuta, 2020: 192). Pri tem gre izpostaviti, da model literarnega ustvarjanja v italijanščini sproža v slovenski literarni vedi »vrsto kočljivih izzivov in vprašanj« (Košuta, 2020: 190). Vilma Purič ugotavlja, da so raziskovalci in raziskovalke »dvojezične in večjezične ustvarjalce ter avtorje, ki so se odločili za vzporedno prevajanje v slovenščino, z zadržanostjo vključili v slovenski literarni sistem« (Purič, 2021: 292, 293). Obenem meni, da je za avtorje in avtorice, kot je Antonella Bukovaz, ki se literarno primarno izraža v italijanskem jeziku, umeščanje v slovenski literarni sistem še bolj problematično (Purič, 2021: 306), ter dodaja, da je pri literarnem prestopanju v drugi jezik treba upoštevati možno »razcepljenost v identiteti avtorja, ki se pisateljsko uresničuje v tujem jeziku, torej v italijanščini, človeško pa ostaja vezan na slovensko zavest« (Purič, 2021: 294).²⁶ Anita Bergnach ustvarja v obeh jezikih, izmenično uporablja oba jezikovna koda in se umešča v četrto kategorijo po Miranu Košuti. Sklepamo lahko, da je v primeru Marine Cernetig in ostalih avtorjev in avtoric iz Benečije, ki pesmi objavljajo po modelu izvornik – italijanski prevod, italijanski jezik nosilec največje jezikovne kompetence, saj so z njim v stiku od otroštva ter med izobraževanjem, pri upravnih postopkih in v javnem življenju nasploh. Zato ni presenetljivo, da je Marina Cernetig svoje pesmi za zbirko *Pozdrav iz Nediških dolin* sama prevedla v italijanščino.²⁷ S tem se umešča v tretjo kategorijo večjezičnih avtorjev in avtoric po Miranu Košuti. Njeno odločitev za pesniško ustvarjanje v narečju lahko razumemo kot hoteno izbiro nasproti italijanščini.

---

jezikovne kompetence v obeh jezikih. V sklopu slovenskih tržaških avtorjev in avtoric ugotavlja, da je pri izbiri jezika za literarno ustvarjanje delujočih več različnih dejavnikov, ki so sicer značilni tudi za druga manjšinska okolja: politična premoč večinskega naroda na eni strani ter upor, volja po ohranitvi jezika manjšine na drugi strani, čustveni vidik, jezikovna kompetenca (Cergol, 2021: 235, 248–249).

- 26 Na recepcijsko zadrego pri sprejemanju pesništva Antonelle Bukovaz v slovenskem prostoru kaže med drugim dejstvo, da njene zbirke *Al limite* (2011) nima nobena slovenska knjižnica (z izjemo NŠK, Trst), kljub temu da je v njej jasno izražena vez s slovenstvom (gl. pogl. 3.2).
- 27 Miran Košuta navaja najrazličnejše vzgibe za samoprevajanje med slovenskimi avtorji in avtoricami iz Italije: »zdaj intimno osebno stremljenje k izpolnitvi svojega drugega ustvarjalnega jaza, zdaj estetski izziv in mik preizkusa v sosednjem jeziku, zdaj recepcijska namera zagotoviti lastni leposlovni besedi širši odmev ali, še najpogosteje, žlahtna kulturna razprtost sosedu« (Košuta, 2020: 194).

6 Sklep

V Benečiji trenutno soobstajajo različni modeli pesništva, vezani na jezik in identiteto, pri čemer je model narečnega pesništva najbolj reprezentativen, dominanten in tudi najbolj raziskan. Beneškoslovensko narečje je tako trenutno dominantni literarni jezik v Benečiji.

Model narečnega pesništva smo opazovali na primeru poezije Marine Cernetig. Pesnica nadgrajuje pesniško podobo ogrožene Benečije, ki se oblikuje v beneškoslovenskem pesništvu 19. stoletja, saj opozarja na njeno trdoživost, kar ji daje upanje za njeno preživetje. Poseben model pesništva v slovenskem standardnem jeziku vzpostavlja Anita Bergnach, s čimer uresničuje vizijo Ivana Trinka po literarnem razvoju Benečije v slovenskem standardnem jeziku, njen pesniški diskurz, ki problematizira asimilacijo, izvira iz dediščine čedermacev, ki so obrambo jezika povezali z religiozno tematiko. Antonella Bukovaz je v Benečiji predstavnica modela pesništva v italijanskem jeziku, kar ji omogoča vstop v italijanski literarni prostor, pri čemer ostaja kulturno dejavna tudi v Benečiji. Ne gre prezreti močne sporočilnosti nekaterih njenih verzov, v katerih se pokloni beneškoslovenskemu narečju kot edinemu jeziku njene intime in v katerih nakazuje zapletene jezikovne dinamike v Benečiji.

Tematska presečišča vseh treh predstavljenih beneškoslovenskih modelov pesništva so torej kljub različni izbiri jezikovnih kodov obremenjeni z jezikovno travmo in notranjimi tenzijami Benečije, ki so plod njene turbulentne preteklosti. Jezikovna stiska je vidna tako na ravni premišljene izbire jezikovnega koda, ki je v beneškoslovenskem kontekstu že sam po sebi nosilec pomena. Obenem se jezikovna problematika generira v samih pesmih pri vseh treh pesnicah, tako da jo lahko razumemo kot prepoznavno komponento sodobnega beneškoslovenskega pesništva.

Bibliografija

Primarni viri

- BERGNACH A. (2024a), *Iskre Tvoje ljubezni*, Zadruga Most, Čedad.
- BEVK F. (1938), *Kaplan Martin Čedermac*, Slovenska Matica, Ljubljana.
- BUKOVÁZ A. (2006), *Tatuaggi*, Lieto Colle, Faloppio.
- BUKOVÁZ A. in drugi (2010), *V nebu luna pláva: literarni večer. Srečanje med pesniki, pisatelji in drugimi ustvarjalci*, Kulturno društvo Rečan, Liesa (Garmak).
- BUKOVÁZ A. (2011), *Al limite*, Le lettere, Firenze.
- BUKOVÁZ A. (2016), *3 x 3 parole per il teatro*, ZTT, Trst/Trieste.
- BUKOVÁZ A. (2021), *Casadolcecasa/Domljubidom*, Miraggi, Torino.
- CERNETIG M. (2007), *Pa nič nie še umarlo*, ZTT = EST, Trst.
- CERNETIG M. (2020), *Pozdrav iz Nediških dolin/Un saluto dalle Valli del Natisone*, Kri-vapete, Špeter/San Pietro al Natisone.
- ČERNO V. (2013), *Ko pouno noči je sarce/Ko polno je noči srce/Co plen di gnot al è il cùr/Quando pieno di notte è il cuore*, Zadruga Goriška Mohorjeva -KD Ivan Trinko, Gorica/Gorizia-Čedad/Cividale del Friuli, 12–13.
- DEGANUTTI M. (2023), *moj jezik v tvojih besedah/la mia lingua nelle tue parole*, Mladika, Trst.
- KULTURNO DRUŠTVO REČAN (1984), *Pustita nam rože po našim sadit: 10 let senjama beneške piesmi*, ZTT, Trst.
- TRINKO I. (1897), *Poezije*, Goriška tiskarna A. Gabršček, Gorica.
- TRUSGNACH L., CLODIG A., GRUDEN Ž. (ur.) (2000), *Pustita nam rože po našim sadit: Senjam beneške piesmi XI–XX, 1984–1995*, Kulturno društvo/Circolo di Cultura Rečan-Kulturno društvo/Circolo di cultura Ivan Trinko, Lese/Liessa-Garmak/Grimacco-Čedad/Cividale del Friuli.
- TRUSGNACH L., CLODIG A., GRUDEN Ž. (ur.) (2013), *Pustita nam rože po našim sadit: Senjam beneške piesmi XXI–XXX, 1996–2012*, Kulturno društvo/Circolo culturale Rečan- Kulturno društvo/Circolo di cultura Ivan Trinko, Lese/Liessa-Garmak/Grimacco-Čedad/Cividale del Friuli.

Sekundarni viri

- BELLER M. (ur.) (1996), *L'immagine dell'altro e l'identità nazionale: metodi di ricerca letteraria*, Il confronto letterario, 24, Schena, Fasano.
- BANDELJ D. (2010), *Literature of Slovenians in Italy: A Subsystem of Slovenian Literature or a Supranational System?*, Interlitteraria, 15, 2, 432–441.
- BANDELJ D. (2013), *Nekaj opazk o naj sodobnejši beneški poeziji*, Jezik in slovstvo, 58, 4, 59–71.
- BANDELJ D. (2016), *Sodobna poezija Beneške Slovenije: model angažiranega pesništva med Slovenci v Italiji*, Jezik in slovstvo, 61, 2, 37–47.

- BATTISTELLA M. (ur.) (2011), *Poete a Nordest: poesie*, Ellerani, San Vito al Tagliamento.
- BERGANICH A. (1996/97), *La produzione poetica in lingua slovena nelle Valli del Natisone/Slovensko pesništvo v Nadiških dolinah: tesi di laurea/Anita Bergnach; relatrice Lojzka Bratuž*, Univerza v Vidmu/Università degli studi di Udine, Videm/Udine.
- BERGNACH A. (2024b), *Kako so nastale pesmi*, v A. Bergnach, *Iskre Tvoje ljubezni*, Zadruga Most, Čedad, 7–8.
- BOŽIČ G., GUMZI M. (2020), *Zgodbe iz kostanjevih gozdov* [Videoposnetek], Demiurg, Črni Vrh nad Idrijo.
- CENCIČ M. (2008), *Beneška Slovenija in njeni Čedermaci*, Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, Škofije.
- CERGOL J. (2016), *Narečna literatura kot značilnost »manjšinjske literature«?*, Jezik in slovnstvo, 61, 2, 49–57.
- CERGOL J. (2021), *Čustveni vidiki pri izbiri jezikovnega koda slovenskih literarnih ustvarjalcev v Italiji*, Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja, 87, 233–252.
- CERNETIG M. (2020), *Pomembno je pokazati, da smo*, Primorski dnevnik z dne 9. junija 2020 (<https://www.primorski.eu/kultura/pomembno-je-pokazati-da-smo-YD533463>; 14. 12. 2022).
- DAPIT R. (2003), *Nastajanje krajevnih knjižnih jezikov med Slovenci v Furlaniji*, v A. Vidovič Muha (ur.), *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje: ob 450-letnici izida prve slovenske knjige. Mednarodni simpozij Obdobja – metode in zvrsti, Ljubljana 5.–7. december 2001*, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, Ljubljana, 301–312.
- DAPIT R. (2005), *Sodobna slovnstvena ustvarjalnost v Benečiji*, v M. Cunta, B. Šubert (ur.), *Vilenica: 20. mednarodni literarni festival*, Društvo slovenskih pisateljev, Ljubljana, 374–378.
- GOLLES E. (2016), *Jezik in identiteta: sodobne pesnice v Beneški Sloveniji*, Trinkov koledar za Beneške Slovence, 117–125.
- JAZBAR E. (2024), *Anitini verzi do dvakrat edinstveni*, v Anita Bergnach, *Iskre Tvoje ljubezni*, Zadruga Most, Čedad, 9–10.
- JUVAN M. (2020), *Enojezičnost in večjezičnost literarnih sistemov*, v A. Koron, A. Leben (ur.), *Literarna večjezičnost v slovenskem in avstrijskem kontekstu*, Založba ZRC, Ljubljana, 27–42.
- KACIN WOHINZ M., PIRJEVEC J. (2000), *Zgodovina Slovencev v Italiji 1866–2000*, Nova revija, Ljubljana.
- KALC A. (2000), *Prispevki za zgodovino izseljevanja iz Beneške Slovenije: primer občine Sovodnje/Savogna*, Dve domovini: razprave o izseljenstvu, 11, 12, 175–202.
- KOŠUTA M. (2020), *O literarnem dvojezičju slovenskih leposlovcov v Italiji*, v A. Koron, A. Leben (ur.), *Literarna večjezičnost v slovenskem in avstrijskem kontekstu*, Založba ZRC, Ljubljana, 189–203.
- KOŠUTA M. in drugi (2017), *Srečanje z novejšo slovensko poezijo v Italiji*, Narodna in študijska knjižnica, Trst.
- KULTURNO DRUŠTVO REČAN (1984), *Pustita nam rože po našim sadit: 10 let senjama beneške piesmi*, ZTT, Trst.
- LEBEN A., KORON A. (2020), *Na poti k literarni večjezičnosti*, v A. Koron, A. Leben (ur.), *Literarna večjezičnost v slovenskem in avstrijskem kontekstu*, Založba ZRC, Ljubljana, 9–25.

- NOVAK POPOV I. (2009), *Dve beneškoslovenski pesnici: Marina Cernetig, Gabriella Tomasetig – Podpotnikova*, Trinkov koledar za Beneške Slovence, 192–200.
- NOVAK POPOV I. (2014), *Novi sprehodi po slovenski poeziji*, Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana.
- NOVAK POPOV I. (2015), *Senjam beneške piesmi kot dejavnik prenovne narečne poezije v Slovenski Benečiji*, Primerjalna književnost, 38, 2, 157–174.
- NOVAK POPOV I. (2016), *Pesniške strategije Viljema Črna: (posvečeno profesorici Mileni Kožuh 1928–2015)*, Jezik in slovstvo, 61, 2, 19–35.
- N. N. (2024a), *Poezije Anite Bergnach so »novi in aktualni psalmi«*, Dom št. 5 z dne 30. aprila 2024, 7.
- N. N. (2024b), *Pesniški prvenec Anite Bergnach*, Mladika, 5, 21.
- OBIT M. (2003), *Pesniško ustvarjanje v Beneški Sloveniji*, S. l.: samozal.
- OBIT M. (ur.) (2004a), *Besiede tele zemlje: proze in poezije v beneškem narečju*, ZTT = EST, Trst.
- OBIT M. (2004b), *Uvod*, v M. Obit (ur.), *Besiede tele zemlje: proze in poezije v beneškem narečju*, ZTT = EST, Trst, 1–3.
- PAVŠIČ T. (1985), *Ivan Trinko – pesnik Beneške Slovenije*, Trinkov simpozij v Rimu, [od 5. do 10. septembra 1983], Slovenska bogoslovna akademija, Rim, 117–138.
- PERTOT S. (2020), *Gli aspetti emozionali della scelta del codice linguistico. Quale lingua: prima, seconda o entrambe?*, v M. Grgič in drugi (ur.), *Da sistema a simbolo: la lingua slovena in Italia tra linguistica, sociologia e psicologia*, Aracne editrice, Rim/Roma, 91–124.
- PIRJEVEC M. (2011), *Periodizacija slovenske književnosti na Tržaškem (od 16. do 20. stoletja)*, Annales, Series historia et sociologia, 21, 2, 353–362.
- PURIČ V. (2020), *Razpetost med narodno pripadnostjo in izbiro jezika*, v V. Purič (ur.), *Sodobne tržaške pesnice*, Mladika, Trst, 290–310.
- PURIČ V. (2021), *Sprehod Irene Novak Popov po narečni beneški poeziji*, Jezik in slovstvo, 66, 4, 77–87.
- RUSTJA B. (2024), *Anita Bergnach (Bernjak), učiteljica in pesnica*, Ognjišče, 7, 698, leto LX, julij 2024, 6–11.
- STANONIK M. (2007), *Terska dolina: Narečne pesmi Viljema Črna*, Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede, 145–167.
- TOLUSSO M. B. (2011), *ibridamenti*, v M. Battistella (ur.), *Poete a Nordest: poesie*, Elerani, San Vito al Tagliamento, 17–19.
- TOROŠ A. (2011), *Podoba Trsta in Tržaškega v slovenski in italijanski poeziji prve polovice 20. stoletja*, Univerza v Novi Gorici, Nova Gorica.
- TOROŠ A. (2021), *Minority literature in the majority language: a new paradigm?: the case of the Slovenian poetry in Italy*, Annales, Series historia et sociologia, 31, 2, 355–362.
- TOROŠ A. (2022), *The coded literary discourse of the Senjam Song Festival of Benečija*, Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja/Treatises and documents: journal of ethnic studies, 88, 49–66.
- TOROŠ A., MAKUC N. (2022), *Literature in the Provinces of Gorizia and Udine from the perspective of turbulent historical events*, Annales, Series historia et sociologia, 32, 2, 263–276.
- VALENTINČIČ D. (2016), *»Ta rožina dolina« med dvema ognjema: pogled na zgodovinske razloge za razdeljeno identiteto v Reziji in kratek opis današnjih konfliktov*, Acta Histriae, 24, 2, 401–426.

- VELUŠČEK N. (2003), *Moja meja: dokumentarna videonovela*, Kinoateljce, Gorica.
- ZUANELLA N. (1998), *Mračna leta Benečije: dejavnost tajnih organizacij v vzhodni Furlaniji*, Cankarjeva založba, Ljubljana
- ZULJAN KUMAR D. (2016), *Narodna identiteta pri Beneških Slovencih in Furlanib*, Jezik in slovstvo, 61, 2, 7–18.

Povzetek

Pričujoči prispevek, s fokusom na beneškoslovenskem pesništvu, se umešča v korpus raziskav o literarni večjezičnosti. Avtorica raziskujem tri modele pesništva v Benečiji (v beneškoslovenskem narečju, v standardni slovenščini in v italijanščini), s poudarkom na pesniškem opusu treh sodobnih pesnic, Marine Cernetig, Anite Bergnach in Antonelle Bukovaz.

V uvodnem delu so predstavljeni dejavniki razvoja beneškoslovenskega pesništva (migracije, šolska in jezikovna politika) ter literarnozgodovinski okvir beneškoslovenske poezije. Tako sta izpostavljena pomen dvojezične šole v Špetru s slovenskim učnim jezikom ter vloga migracij, predvsem dolgega izseljenkega vala po drugi svetovni vojni, ki je domačine soočil z izpraznjenimi vasmi v Benečiji in z željo po ohranjanju spomina na nekdanje življenje v pesniškem jeziku. Prav tako je izpostavljen pomen Ivana Trinka za zagon beneškoslovenskega pesništva v standardni slovenščini ter pomen Senjama beneške pesmi za ohranjanje in razvoj beneškoslovenskega narečnega pesništva v drugi polovici 20. stoletja. Ključna je nadalje vizija Mihe Obita na začetku tisočletja z zahtevo po knjižnih objavah beneškoslovenske literature, ki se začnejo simbolično uresničevati z zbirko *Besiede tele zemlje* in nadaljujejo z objavami pesniških zbirk v beneškoslovenskem narečju pod okriljem Kulturnega društva Ivana Trinka in drugih založb.

Na podlagi preučevanega beneškoslovenskega literarnega konteksta smo ugotovili, da je model pesništva v beneškoslovenskem narečju dominanten model pesništva v Benečiji. Pesništvo Marine Cernetig pripada temu, v Benečiji trenutno najbolj prepoznavnemu modelu pesnjenja, ki je namensko napisano v beneškoslovenskem narečju (namesto v italijanskem jeziku) in praviloma dosega bralca v izvorniku in prevodu (dvojezične ali večjezične objave pesmi). Pesnica nadgrajuje pesniško podobo ogrožene Benečije, ki se je oblikovala v beneškoslovenskem pesništvu 19. stoletja, s podobo ogrožene, a trdožive Benečije. Antonella Bukovaz je prelomila s tem tradicionalnim modelom pesnjenja in pesmi piše v italijanskem jeziku, pri čemer prek slovenskih besed mestoma nakazuje nemoč dominantnega jezika za izraz intimnih občutij in mestoma

opozarja na jezikovne napetosti. Anita Bergnach predstavlja beneškoslovenski model pesnjenja v slovenskem standardnem jeziku, ki ga utemeljuje na viziji Ivana Trinka o jezikovnem razvoju Benečije. Obenem v poezijo vpeljuje diskurz čedermacev za obrambo slovenskega jezika.

Obraavnane pesnice se umeščajo v različne tipe literarne večjezičnosti. Kljub temu na podlagi analize njihovih pesmi pokažem, da imajo vsi trije modeli pesnjenja skupno presečišče v refleksiji ogrožene jezikovne identitete v Benečiji, ki jo lahko razumemo kot prepoznavno komponento sodobne beneškoslovenske poezije.

Abstract: Il plurilinguismo letterario della Benecia

Il presente contributo aggiunge un ulteriore tassello al corpus di ricerche condotte sul tema del plurilinguismo letterario rilevabile in Benecia (nota anche come Slavia veneta o Slavia friulana). L'autrice indaga tre distinti modelli di fare poesia (in dialetto sloveno beneciano, in sloveno standard e in italiano) compresenti in Benecia, soffermandosi in particolare sulla produzione in versi di tre poetesse contemporanee – Marina Cernetig, Anita Bergnach e Antonella Bukovaz.

Nella parte introduttiva vengono esposti i fattori di sviluppo della produzione poetica in sloveno beneciano (con riferimento a flussi migratori, politica scolastica e linguistica), seguiti da un inquadramento storico-letterario della poesia in beneciano. Si dà così risalto all'importanza dell'Istituto comprensivo bilingue di San Pietro al Natisone, con lingua di insegnamento anche slovena, nonché al ruolo dei flussi migratori e, in particolare, della protratta dinamica migratoria in uscita verificatasi nel secondo dopoguerra, con gli abitanti della Benecia che hanno dovuto fare i conti con interi paesi spopolati e il desiderio di cristallizzare nel linguaggio poetico il ricordo della vita di un tempo. Si evidenziano altresì l'importanza della figura di Ivan Trinko e del Festival della canzone delle Valli del Natisone (*Senjam beneške piesmi*), rispettivamente per l'azione propulsiva nei confronti della poesia beneciana in sloveno standard e per aver promosso la vitalità e lo sviluppo della poesia dialettale beneciana nella seconda metà del Novecento. Cruciale al volgere del nuovo millennio è la visione di Miha Obit, che reclama pubblicazioni letterarie dedicate alla letteratura beneciana, che iniziano simbolicamente con la raccolta *Besiede tele zemlje* [Parole di questa terra] per poi proseguire con altre raccolte poetiche in beneciano edite con il patrocinio del Circolo di cultura Ivan Trinko e di altre case editrici.

Sulla scorta del panorama letterario beneciano si è riscontrato che il modello di composizione poetica predominante, in Benecia, è quello in dialettale. Il poetare di Marina Cernetig ricade in questo primo modello compositivo, ad oggi il più riconoscibile nella realtà della Benecia, con versi composti volutamente in dialetto (anziché in lingua italiana) e di norma veicolati al lettore in versione originale con traduzione a fronte (raccolte di poesie in formato bi- o plurilingue). Nella produzione di Cernetig, l'immagine della Benecia in preda al senso di minaccia plasmata nella poesia beneciana dell'Ottocento viene rilanciata dall'immagine di una Benecia, sì, a rischio, ma al contempo viva e perseverante. Antonella Bukovaz spezza invece il filo con il poetare della tradizione per comporre in lingua italiana, con occasionali occorrenze di parole slovene a indicare l'impotenza della lingua dominante nell'esprimere stati d'animo intimi, non senza alludere con ciò alle tensioni linguistiche che interessano la Benecia. Anita Bergnach è infine rappresentativa del modello di composizione poetica beneciana in sloveno standard, motivato sulla scorta della visione di Ivan Trinko rispetto allo sviluppo linguistico della Benecia. Al contempo, introduce nei suoi componimenti il tema dei *čedermaci*, i sacerdoti sloveni che tanto si batterono anche per la difesa della lingua slovena.

Le poetesse qui prese in esame ricadono in diverse tipologie di plurilinguismo letterario. Ciononostante, alla luce dell'analisi condotta sui loro componimenti si mostra come questi tre modelli di composizione poetica trovino un punto di contatto nella riflessione sull'identità linguistica a rischio della Benecia, considerabile come tratto distintivo della poesia beneciana contemporanea.

Summary: Literary multilingualism in Benečija (Slavia Friulana)

This chapter contributes to the corpus of research on literary multilingualism in Benečija (Slavia Friulana, a small mountainous area in northeastern Italy close to the border with Slovenia). The author investigates three models of poetry in this region (in the local Slovene dialect, in standard Slovene and in Italian), with an emphasis on the poetic oeuvre of three contemporary poets, Marina Cernetig, Anita Bergnach and Antonella Bukovaz.

In the introductory part, factors affecting the development of poetry in the local dialect (migrations and educational and language policy) and the literary-historical framework of this poetry are presented. The importance of the bilingual school in San Pietro al Natisone with Slovene as a language

of instruction is highlighted, as well as the role of migration, especially the long wave of emigration after the Second World War, when locals were faced with the depopulation of Slavia Friulana villages and the desire to preserve the memory of their former lives in poetic language. The importance of Ivan Trinko for introducing the poetry of Slavia Friulana into standard Slovene and the importance of the “Senjam beneške piesmi” Festival for the preservation and development of poetry in the local dialect the second half of the 20th century are also highlighted. Also of crucial importance is Miha Obit’s vision at the beginning of the millennium with its demand for book publications of literature in the dialect, which begins symbolically to be realized with the collection *Besiede tele zemlje* (*Words from this land*) and continues with the publication of poetry collections in the dialect under the auspices of the Ivan Trinko Cultural Society and other publishing houses.

Based on the Slavia Friulana literary context investigated, we conclude that the model of poetry in the local dialect is the dominant model of poetry there. The poetry of Marina Cernetig belongs to this model, which is currently the most visible in this region: it is deliberately written in the local dialect (instead of Italian) and usually reaches the reader in the original and in translation (bilingual or multilingual publications of poems). The poet builds on the poetic image of an endangered Slavia Friulana formed in the poetry of the 19th century, depicting an endangered yet resilient Slavia Friulana. Antonella Bukovaz has broken with this traditional model of poetry and writes poems in Italian, but using Slovene words in some places to indicate the impotence of the dominant language for the expression of intimate feelings and the language tensions in Slavia Friulana. Anita Bergnach represents the Slavia Friulana model of poetry in standard Slovene, which she bases on Ivan Trinko’s vision of the linguistic development of the area. At the same time, she introduces into poetry the discourse of the so-called *čedermaci*, or socially engaged priests, in defense of the Slovene language.

The poets discussed are placed in different types of literary multilingualism. Nevertheless, based on the analysis of their poems, we show that all three models of poetry have a common point of intersection in the reflection of endangered linguistic identity in Slavia Friulana, which can be understood as a recognizable component of contemporary Slavia Friulana poetry.

O avtorici

Ana Toroš je izredna profesorica za področje književnosti. Zaposlena je na Fakulteti za humanistiko ter v Raziskovalnem centru za humanistiko Univerze v Novi Gorici. Obenem je direktorica doktorskega študijskega programa Humanistika na Fakulteti za podiplomski študij Univerze v Novi Gorici. Njeno glavno raziskovalno področje so primerjalne študije manjšinskih književnosti. V tem okviru se posebej posveča vprašanju, ki jih razpira literarna imagologija, ter študijem o travmi v povezavi z manjšinsko literaturo. Prav tako se raziskovalno posveča izzivom čezmejne didaktike literature. Njen raziskovalni fokus je na večkulturni in večjezični literaturi na obmejnih območjih med Slovenijo, Italijo in Hrvaško (Trst, Benečija, Rezija, Istra). Vrsto let je preučevala pesniški in prevajalski opus Alojza Gradnika s čezmejne perspektive ter v kontekstu romanskih in germanskih književnosti. Svoje znanstvene izsledke predaja študentom na domači in tujih univerzah.